

20180601
Dnr Ten 2016/695

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla kommun

Antagen i Tekniska nämnden 2018-06-20

: EKOLOGI GRUPPEN

Beställning: Järfälla kommun, kommunekolog Katarina Ekestubbe

Framställt: underlag framställt av Ekologigruppen och rapport utvecklat av beställaren i samarbete Ekologigruppen
www.ekologigruppen.se

Telefon: 08-525 201 00

Slutversion: 2018-06-01

Uppdragsansvarig: Jens-Henrik Kloth (text)

Medverkande: kvalitetsgranskning: Anders Haglund, Aina Pihlgren, kartor: Anna-Sara Liman

Illustrationer och kartor: Ekologigruppen AB och Järfälla kommun

Internt projektnummer: 7465

Foto: Katarina Ekestubbe, Järfälla kommun när inget annat anges. Framsida foto grönfink av Olle Bernard.

Innehåll

Innehåll	3
Inledning	5
Bakgrund	6
Biologisk mångfald	7
Mångfalden är hotad	7
Konventionen om biologisk mångfald	8
Strategisk plan och Aichimålen	8
En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster	8
Ekosystemtjänster	8
FN:s millenniemål och Agenda 2030	8
Svenska miljömålssystemet	9
Naturtyper i Järfälla	10
Skyddad natur	10
Skötsel	10
Skogar	11
Allmänt om skogar	11
Allmänt om Järfällas skogar	12
Allmänt om skötselåtgärder i Järfällas skogar	12
Barrblandskog	13
Tallskog	14
Hällmarkstallskog	15
Granskog	15
Ädellövskog	16
Triviallövskog	17
Skyddsvärda träd	17
Kulturmarker	20
Allmänt	20
Ängsmark	20
Trädklädd betesmark	21
Öppen naturbetesmark	22
Åkermark	23
Parker	24
Alléer	26
Sjöar, vattendrag och våtmarker	26
Ansvarsarter	27
Invasiva främmande arter	28
Bristbiotoper	28
Prioriteringar	30
Allmänt	30
Generella skötselprioriteringar	30
Uppföljning, information och åtgärds katalog	32
Bilaga 1 Skötselkartor	36

Inledning

”Den biologiska mångfalden ska bevaras, nyttjas och utvecklas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas.” Så formuleras miljömålet ett rikt växt- och djurliv, i miljöplan för Järfälla kommun 2016-2024.

För att kunna bevara och utveckla den biologiska mångfalden i kommunen är en förutsättning att det finns lämplig kunskap som fångar in olika delar av mångfalden. Var finns det områden med höga naturvärden och var finns det förekomster av naturvårdsarter och vilka är dessa? Vilka behov av skötsel är knutna till biotoperna och artförekomsterna? Finns det områden som är ekologiskt särskilt känsliga och var finns i så fall dessa?

Ytterligare en förutsättning för att bevara och utveckla den biologiska mångfalden är att kunskapen som finns också kommer ut i organisationen och används i samhällsplaneringens olika delar och i förvaltningen av kommunens verksamheter.

I kommunens översiktsplan¹ anges: ”En ny handlingsplan för ökad biologisk mångfald kan behövas för att klara flera av de nationella miljömålen och för att ge berikande naturupplevelser i park- och naturområden.”

Under 2015 påbörjades därför arbetet med att undersöka vilka typer av naturvårdsunderlag och information som behövdes för organisationen och i detta projekt. Under 2016 ansöktes om statliga naturvårdspengar (LONA) för delfinansiering av investeringsprojekt handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla. Bidragsansökan godkändes 2017 varefter upphandling och utförande av projektet inleddes.

För att skapa bättre förutsättningar för den biologiska mångfalden i kommunen har sedan ett arbete pågått under 2017-2018 som syftar till att ta fram ett aktuellt övergripande naturvärdesunderlag som ska tillgängliggöras i kommunens gis-system. Kunskapsunderlaget har även använts för att ta fram förslag på ansvarsarter² samt för att aktualisera urvalet av ekologisk särskilt känsliga områden³ i Järfälla. Vidare ska underlaget hjälpa till att utveckla och styra den naturvårdsskötsel som kommunen utför samt underlätta att ta lämplig hänsyn till naturvärden i samhällsplaneringen. Syftet med arbetet har också varit att kunskapsunderlagen ska kunna användas för att informera Järfällas invånare om den biologiska mångfalden i kommunen.

Handlingsplanen beskriver Järfällas naturtyper och sammanfattar principlösningar för skötsel av större och mindre naturområden och parker som kan bidra till ökad biologisk mångfald. I kommunens gis-system finns objektsanpassad data, där målaturtyper, skötselåtgärder och tidsprioritet föreslås som vägledning för arbete med drift och underhåll av natur. I handlingsplanens åtgärds katalog listas också åtgärder att arbeta vidare med för att bidra till ökad biologisk mångfald.

En ökad biologisk mångfald bidrar till uppfyllande av de nationella och kommunala miljömålen och för att ge berikande naturupplevelser i park- och naturområden.

¹ Växa med kvalitet, Översiktsplan Järfälla - nu till 2030.

² Ansvarsarter och särskilt viktiga naturvårdsarter i Järfälla kommun. Ekologigruppen 2018.

³ Ekologiskt särskilt känsliga områden i Järfälla. Ekologigruppen 2018.

Bakgrund

I Järfälla kommun är det tekniska nämnden som ansvarar för skötseln av kommunens parker och naturområden. Bygg- och miljöförvaltningen är den enhet som aktivt arbetar med att utveckla park- och naturvärden.

De senaste decennierna har flera olika inventeringar av naturområden, biotoper och arter genomförts av Järfälla kommun. En del mer övergripande, som naturinventering 2008, och en del mer inriktade för exempelvis detaljplanearbeten. Ytterligare exempel på riktade inventeringar som har genomförts under de senaste åren är; groddjur 2011 och trädlevande skalbaggar i naturminnesekar 2011, fladdermöss 2015 och fjärilar, bin och blomrikedom 2016. Flera av dessa inventeringar har också legat till grund för vidare analyser av olika ekologiska landskapssamband⁴.

Naturinventeringar i kommunen utförs även av ideella föreningar och av naturintresserad allmänhet. I artportalen⁵ kan alla som vill rapportera och söka efter fynd av djur, växter och svampar i Sverige. Även kommunen rapporterar sedan flera år artdata från sina naturinventeringar till artportalen.

Det är ett viktigt arbete för kommunen att kontinuerligt fördjupa, bredda och ta in nya aspekter av kunskap som handlar om biologisk mångfald och ekosystem. Aktuella kunskapsunderlag är nödvändiga för att utveckla och styra den naturvårdsskötsel som kommunen utför och för att ta lämplig hänsyn till naturvärden i samhällsplaneringen. Det är viktigt att med jämna mellanrum samla ihop pusselbitarna för att få en aktuell helhetsbild på landskapsnivå. Det behövs för utvärdering av om rätt områden prioriteras, om rätt skötselåtgärder genomförs och av vilka biotoper som behöver skyddas.

Som en grund för arbetet med en handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla genomfördes därför under 2017 en naturvärdesinventering (NVI) enligt SIS-standarden SS 199000:2014 i stora delar av kommunen⁶. Till naturvärdesinventeringen gjordes även tillägget att ta fram förslag på prioriterade skötselområden och specificera skötselåtgärder som kan bidra till ökad biologisk mångfald utifrån miljö-

⁴ Ekologiska landskapssamband samt viltstråk i Järfälla kommun. Calluna 2018.

⁵ <https://www.artportalen.se>

⁶ Naturvärdesinventering Järfälla kommun 2017. Ekologigruppen 2018.

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

målen; ett rikt odlingslandskap, levande skogar, levande sjöar och vattendrag, myllrande våtmarker och ett rikt växt-och djurliv. Avsikten var att identifiera biotoper som behöver stärkas och utvecklas lokalt samt att ge stöd i prioriteringen i det pågående naturvårdsarbetet i kommunen.

Parallellt med detta arbete har också en grönstrukturplan tagits fram. Denna tar ett mer övergripande perspektiv på grönstruktur, regleringar och samhällsplanering. Arbetet pågår även med att revidera och aktualisera kommunens vattenplan. De grönblå planerna kompletterar varandra och ger tillsammans en bred bild som spänner över olika nivåer.

Biologisk mångfald

Mångfalden är hotad

Biologisk mångfald är ett begrepp som omfattar arterna och ekosystemen i alla dess former och variationer, exempelvis all den genetiska variation som finns inom alla individerna av en viss art.

De största hoten mot den biologiska mångfalden är bland annat biotopförstöring, föroreningar och miljögifter, överutnyttjande av jakt eller fiske och invasiva arter. Sverige har undertecknat ett internationellt avtal, konventionen om biologisk mångfald, där vi förbinder oss att vårda och nyttja biologisk mångfald på ett uthålligt sätt.

Organisationer på alla nivåer uppfattar hotet mot den biologiska mångfalden som en av de allra största utmaningarna. Detta manifesteras i den mångfald av överenskomelser och målformuleringar som beskrivs nedan.

Foto: Mattias Joronen, Järfälla kommun

Konventionen om biologisk mångfald

Konventionen om biologisk mångfald, CBD, är en global konvention om naturvård och artskydd. Målet är att bevara och hållbart nyttja biologisk mångfald, samt att rättvist fördela den nytta som uppstår vid användandet av genetiska resurser. Konventionen antogs på FN-konferensen i Rio 1992 och trädde i kraft 1993.

Konventionen har två protokoll, **Cartagenaprotokollet** och **Nagoyaprotokollet**. I Cartagenaprotokollet specificeras hur man ska skydda den biologiska mångfalden från tänkbara risker med genetiskt modifierade organismer. Nagoyaprotokollet reglerar tillträde till genetiska resurser och rättvis fördelning av vinster som kan uppstå vid användandet av dem. Protokollet trädde i kraft 2014.

Strategisk plan och Aichimålen

År 2010 antogs en strategisk plan för biologisk mångfald under perioden 2011-2020. Planen innehåller en vision, målsättningar och arbetsprogram för att stoppa förlusten av biologisk mångfald och att säkra fungerande ekosystem och ekosystemtjänster. Planen innehåller 20 delmål som kallas för Aichimålen. Beslutet togs i Nagoya, Japan, inom FN:s konvention om biologisk mångfald. Som resultat har EU tagit fram en strategi för biologisk mångfald med sex mål. Sveriges arbete beskrivs i regeringens proposition 2013/14 En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster

Riksdagen antog 2014 en strategi för arbetet med att förstärka biologisk mångfald och säkra ekosystemtjänster. Strategin omfattar allt från skydd av land och hav, insatser för hotade arter, genetisk mångfald, natur- och kulturmiljöhänsyn till ökat samarbete med näringslivet. Strategin bidrar till att nå de svenska miljö kvalitetsmålen, målen i EU:s strategi för biologisk mångfald till 2020, samt till de internationella Aichimålen.

Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är alla produkter och tjänster som naturens ekosystem förser oss människor med och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Pollinering, naturlig vattenreglering och naturupplevelser är några exempel på ekosystemtjänster. Ekosystemtjänster kan delas in i försörjande, reglerande, kulturella och stödjande. Ekosystemtjänster skiljer sig från naturresurser genom att vara beroende av levande organismer.

FN:s millenniemål och Agenda 2030

År 2000 ställde sig världens länder bakom åtta mål som skulle uppnås till 2015. Den sista millenniemålsrapporten visar på stora framgångar men också stora utmaningar och nya globala mål för hållbar utveckling har tagits fram i Agenda 2030. De 17 nya målen bygger devis på millenniemålen men är mer ambitiösa.

Svenska miljömålssystemet

Det svenska miljömålssystemet består av ett generationsmål och 16 miljökvalitetsmål med preciseringar och etappmål. De flesta miljökvalitetsmålen berör biologisk mångfald på något sätt och de sju naturtypsanknutna miljökvalitetsmålen är centrala för att säkra biologisk mångfald och ekosystemtjänster; Hav i balans samt levande kust och skärgård, Ett rikt odlingslandskap, Myllrande våtmarker, Levande sjöar och vattendrag, Levande skogar, Storslagen fjällmiljö och Ett rikt växt och djurliv.

Målet **ett rikt växt- och djurliv** definieras av riksdagen enligt följande. ”Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.”

Naturtyper i Järfälla

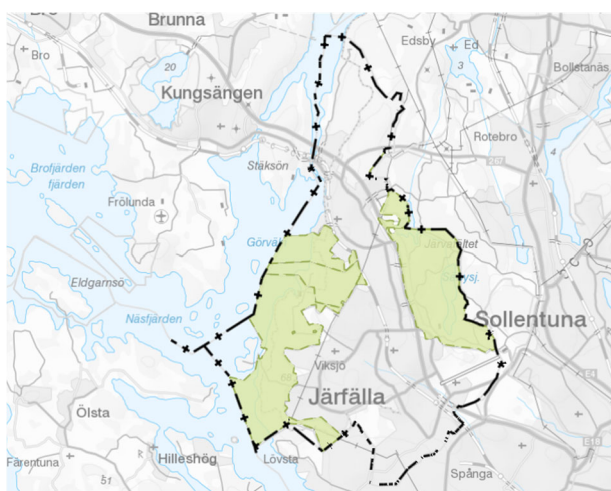
Skyddad natur

Naturen i Järfälla är varierande och hyser många olika naturvärden som ger goda förutsättningar för biologisk mångfald och upplevelser för besökare. Järfälla kommun är en av de kommuner i landet som har störst andel skyddad natur. Totalt är ca 33 % av kommunens yta skyddad som naturreservat. Naturreservat kan inrättas i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer och tillgodose behov av områden för friluftslivet. Även att återställa och nyskapa värdefulla naturmiljöer och livsmiljöer för skyddsvärda arter kan vara syftet. Länsstyrelsen inrättade Västra Järvafältets naturreservat och Molnsättra naturreservat 1987. Görvälns naturreservat och Görvälns naturvårdsområde beslutades av kommunen 1995.

Ytterligare ett område, Norra Igelbäckens naturreservat, har kommunfullmäktige nyligen (april 2018) tagit beslut att skydda och arbete pågår även att skydda ett mindre område vid stora Ängsnäs som biotopskyddsområde.

Kommunen är därför på god väg att med ytterligare 51 ha uppfylla ett av miljöplanens⁷ delmål; att den sammanlagda arealen skyddad natur i Järfälla ska öka från 2016 med minst 75 hektar innan år 2025.

Naturvärdesinventeringen bidrar till att ge underlag för att kunna identifiera biotoper som behöver skyddas. Helheten i landskapet och hänsyn till ekologiska strukturer och funktioner är dock viktiga aspekter att också väga in val av skydd av natur.

Karta 1. Järfällas skyddade naturområden visas i grönt.

Skötsel

För att bevara variationsrikedomen i kommunen behöver både större och mindre parker och naturområden skötas så att områdenas karaktär och kvalitéer lyfts fram och utvecklas. Varje plats förutsättningar ska ligga till grund för den skötsel som bedrivs.

För att säkerställa att de skötselåtgärder som utförs i kommunens naturreservat bidrar till att bevara och utveckla den biologiska mångfalden, är det angeläget att skötselplanerna är aktuella. Revidering av skötselplaner i lämpliga tidsintervall behöver utföras och uppföljning av mätbara mål preciseras.

⁷ Miljöplan för Järfälla kommun 2016-2024

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

Följande avsnitt utgör en beskrivning av de viktigaste naturtyperna i Järfälla och de viktigaste skötselåtgärderna som behövs utföras för att naturvärden i kommunen ska bevaras och utvecklas. Analysen bygger på den information som samlats in i samband med naturvärdesinventeringen⁸. Detaljerade förslag på målnaturtyper, skötselåtgärder och tidsprioritet för vart och ett av naturvärdesobjekten finns i kommunens gis-underlag för naturvård.

Skogar

Allmänt om skogar

Människans nyttjande av skogarna har en mycket lång historia. Förr var inte markanvändningen så systematisk som i det moderna skogsbruket utan gav utrymme för stor variation i skogen. På grund av det senaste 100 eller 150 åren av modernt skogsbruk har många kvaliteter som förr var vanliga i skogen blivit bristvaror. Före det moderna skogsbrukets tid var skogarna glesare och mer solöppna som en följd av långvarigt bete med tamboskap och genom återkommande bränder. Tallen hade en dominerande ställning och granen en underordnad roll. Inslaget av lövträd var ofta stort eftersom björk och asp gynnades av bränderna.

Före trakthyggenas tid var skogen flerskiktad, med träd i alla åldrar, vilket också innebar en riklig förekomst av gamla träd och stående och liggande döda träd i alla nedbrytningsstadier.

En betydande del av skogslandskapet bestod förr av sumpskog eller fuktig skogsmark. Från 1800-talet och framåt har en stor del av skogsmarken dikats för att öka trädens tillväxt.

Som en rest efter forna dagars markanvändning hittar man en hel del ekar och sälgar i skogsbestånd som i övrigt domineras av barrträd. I gränsen mellan skogsmark och öppen mark finns också ofta sälgar, aspar och tallar som har förutsättningar för att bli värdefulla solitära träd.

⁸ Naturvärdesinventering Järfälla kommun 2017. Ekologigruppen 2018.

Allmänt om Järfällas skogar

Äldre strukturer finns kvar

Betydande delar av Järfällas skogar har aldrig varit kalavverkade och en del av de gammaldags strukturerna finns därför kvar. Planteringar, avverkningar, gallringar och bortstädning av död ved har dock genomförts i en stor del av skogsbestånden och det råder därför en generell brist på riktigt gamla träd och död ved.

Nyckelbiotoper har stor utbredning

I naturvärdesinventeringen 2017 återfanns 26 objekt med skog som bedömdes ha naturvärdesklass 1 och 181 objekt med klass 2. Antalet skogsobjekt i naturvärdesklass 3 var hela 559 till antalet. Begreppet nyckelbiotop används i Skogsstyrelsens inventering av värdefulla naturtyper. Nyckelbiotoper har normalt naturvärden motsvarande naturvärdesklass 1 eller 2 i naturvärdesinventeringar enligt SIS-standard. Under nyckelbiotoper på värdeskalen finns ”objekt med naturvärde” i Skogsstyrelsens inventeringar. Objekt med naturvärde motsvarar oftast klass 3 i naturvärdesinventeringar. Antalet objekt som bedömts motsvara Skogsstyrelsens definition av nyckelbiotop respektive objekt med naturvärde är därmed mycket stort inom kommunen.

Betad skog är ovanligt

I stort sett alla skogar var betade av tamdjur förr i tiden och en stor del av landskapet bestod därmed av betad skog. Betad skog har liten utbredning inom kommunen idag. Det är kulturhistoriskt viktigt att återskapa skogsbeten för att levandegöra denna typ av markanvändning. Skogsbete ger också förutsättningar för rik biologisk mångfald, bland annat genom att det upprätthåller ett glest skogstillstånd som gynnar fåglar, insekter, kärlväxter och lavar.

Allmänt om skötselåtgärder i Järfällas skogar

Död ved

Åtgärder för att öka förekomsten av död ved är en mycket viktig del av en skötsel som syftar till att skapa höga naturvärden. Döda stående träd kan dock vara farliga och kan skada eller döda människor om olyckan är framme. Döda träd som står längs vägar och större stigar bör kontrolleras med jämna mellanrum och träd som har blivit instabila bör sågas eller dras omkull.

Det kan vara bra att ta fram en policy som beskriver hanteringen av död ved inom olika delar av kommunen. Ett zonsystem utifrån hur skogsområden nyttjas för rekreation skulle kunna vara en idé. Närmast bebyggelsen kan man i stor utsträckning tillåta att död ved flyttas, exempelvis till faunadepåer. På lite längre avstånd kan inriktningen vara att ett större inslag av död ved sparas i en gradient in mot skogarna längst bort, för att i områden med fri utveckling spara all död ved på plats, med undantag för att man kapar träd som ligger över stigar.

Skogsbete

Skogsbete är en bristbiotop i kommunen och behöver fortsätta bedrivas och även sättas igång inom väl valda skogsområden i kommunen.

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

Ett flertal avgörande skötselåtgärder

I beskrivningen av de olika skogsnaturligarna nedan återkommer, utöver de två ovanstående, ytterligare ett flertal olika skötselåtgärder som behöver tillämpas om en rik biologisk mångfald ska uppnås. Dessa är främst **öka andelen gamla träd, ta bort gran** i ett flertal miljöer, **naturvårdsbränning, öka andelen löv, återställ naturlig hydrologi, återupprätta tallens dominerande ställning** i många objekt, **frihuggning av sälg, frihuggning av ekar**.

I kartorna i Figur 1 och 2 visas utbredningen för boreal skog, igenväxningsskog och ädellövskog med höga respektive något lägre naturvärden och med högre respektive lägre tidsmässig prioritet.

Barrblandskog

Allmänt

En generell utveckling i Sveriges skogar är att granen tar över på bekostnad av tallen och att inslaget av lövträd minskar. Denna utveckling beror främst på att bränder och skogsbete inte längre håller undan granen, men även på att granen överlag prioriteras i skogsbruket.

I Järfälla

Större områden av värdefull barrblandskog finns vid exempelvis Knallboda nordost om Stäket, öster om Säbysjön och vid Hästa klack. I många delar av skogen inom kommunen är inslaget av äldre tallar fortfarande stort, men yngre granar har vuxit upp mellan tallarna. Om inte skötselinsatser sätts in för att gynna tallen kommer flertalet barrblandskogar på sikt att domineras helt av granar i takt med att tallarna blir gamla och dör.

Inslaget av lövträd är ofta begränsat, ett stort inslag av lövträd med upp till 25 procent bör eftersträvas i barrblandskogarna. En stor del av skogsobjekten har dikats och är därför onaturligt torra.

Skötselåtgärder

En stor del av Järfällas skogsmarker består av barrblandskogar. En skötsel som återskapar de ovan beskrivna kvalitéerna som förr hade stor utbredning bör eftersträvas när det gäller barrblandskogarna.

Borttagning av gran

Den mest angelägna åtgärden som bör utföras i en stor del av barrblandskogsobjekten är att stärka tallens ställning. Detta kan ske genom att en stor del av yngre granar tas bort, vilket ofta kan göras med skördare.

Öka andelen gamla träd och mängden död ved

Andelen gamla träd i bestånden bör genomgående öka väsentligt genom att man lämnar en stor del av träden att bli gamla och dö en naturlig död. För att träd ska utvecklas till värdefulla naturvårdsträd när de blir gamla behöver de frihuggas för att få gott om utrymme att utvecklas ”på bredden”. Granen ska generellt hållas efter genom att unga granar tas bort. Denna skötsel innebär att man efterliknar brändernas och betets påverkan i skogarna förr. Samtidigt bör ett litet inslag av gran eftersträvas.

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

Öka andelen lövträd

Bortröjning och nedtagning av gran kommer att ge stort utrymme för ett ökat inslag av lövträd. Uppvuxna lövträd och lövträdsplantor bör genomgående gynnas selektivt för att få en variation anpassad efter platsförutsättningarna.

Naturvårdsbränning

Naturvårdsbränning är en viktig möjlighet att skapa höga naturvärden genom en relativt begränsad skötselinsats. Det vore önskvärt att genomföra en utredning om vilka delar av Järfällas skogar som skulle kunna brännas och att sedan genomföra bränningar där detta är möjligt.

Återställ naturlig hydrologi

Det är angeläget att återställa den naturliga hydrologin genom att sätta igen skogsdiken. Barrblandskogar med naturvärdesklass 1 och 2 kan lämpligen prioriteras. En utredning som klarlägger vilka diken som avvattnar störst arealer och vilka som avvattnar skogar med höga naturvärden behövs som underlag för beslut om vilka diken som bör prioriteras.

Tallskog

Allmänt

Återkommande bränder och århundradens bete med tamboskap gynnade tallen framför granen i forna tiders skogar. Många arter, inte minst av insekter, är knutna till solbelysta gamla tallar och död ved av tall.

I Järfälla

Områden med höga naturvärden hittas exempelvis utmed Översjöns sydvästra del, vid Fruns backe och norr om Baset. I dagsläget har tallen hård konkurrens av gran i många bestånd där tallen tidigare härskat. En vanlig syn i många delar av kommunens skogar är att det finns tallar glest fördelade som är omkring 100 år eller något äldre och som omges av tätt med yngre granar.

Skötselåtgärder

I många bestånd bör tallens dominans återupprättas genom att mer eller mindre all gran tas bort.

Även yngre tallar kan behöva tas bort för att säkerställa en tillräcklig solexponering av de tallar som bedöms ha bäst förutsättningar för att härbärgera arter.

Hällmarkstallskog

Allmänt

Hällmarkstallskogarna är lågproduktiva och skogsbruk har därför överlag inte bedrivits lika mycket på hällmarkerna. Höga naturvärden finns därför ofta bevarade på hällmarkerna i form gamla tallar och senvuxna granar och död ved.

I Järfälla

Ett stort antal hällmarksområden inom kommunen utgör objekt med höga naturvärden, exempelvis områden vid Hummelmoraberget, norr om Granskog och vid Berghem. Ofta förekommer ett stort antal gamla tallar med ålder kring 150 år eller mer. Den rödlistade och normalt ganska ovanliga signalarten talticka har många förekomster i kommunens hällmarkstallskogar.

Skötselåtgärder

En stor del av hällmarkstallskogarna har litet behov av skötsel. I en del hällmarkstallskogar finns dock en kraftig föryngring av tall som innebär att de gamla tallarna trängs och skuggas. I sådana objekt finns det behov av gallring eller brand, så att de återstående träden utvecklas till grova träd med god solexponering.

Granskog

Allmänt

Naturliga granskogar behöver generellt lite skötsel och bör överlag lämnas för fri utveckling. Då utvecklas efterhand en flerskiktad skog med stor andel gamla träd och med mycket död ved och stort inslag av lövträd.

Granskogarna växer ofta på frisk eller fuktig mark som tidigare har dikats.

I Järfälla

Granskogarna återfinns ofta på låglänta marker som är hydrologiskt påverkade genom dikning. Områden med höga naturvärden finns exempelvis söder om Tånglöt, väster om Marhagen och öster om Slammertorp.

En del av kommunens granskogar består av täta, planterade bestånd som behöver särskilda insatser för att ges förutsättningar för att utveckla höga naturvärden.

Skötselåtgärder

Behovet av att återställa hydrologin genom att sätta igen diken är särskilt stort i kommunens granskogar.

Täta granplanteringar behöver omföras till mer naturliknande tillstånd genom att de gallras och att luckor huggs. Om en del nedtagna stammar lämnas blir dessa till värdefull död ved. I uthuggna luckor kan en spontant uppkommande växtlighet med lövträd utveckla betydande naturvärden inom en inte allt för avlägsen framtid. Plan-

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

teringar med dålig framtidsprognos för utveckling av naturvärden kan behöva startas om.

Ädellövskog

Allmänt

Historiskt har ädellövträden främst funnits i slättermarker, beteshagar och i parker i anslutning till herrgårdar. Även många alléer har mycket betydelsefulla förekomster av ädellövträd.

Ädellövmiljöer är generellt sällsynta och klassas överlag högt vid naturvärdesinventering. Alm och ask är hotade trädslag och bör värderas och skötas med särskild uppmärksamhet. Såväl täta och skuggiga bestånd med ädellöv som förekomster av träd som står solexponerat bör värderas högt.

I Järfälla

I naturvärdesinventeringen 2017 registrerades sammanlagt 51 objekt med ädellövskog. Områden med höga naturvärden finns bl. a söder om Gåseborg, söder om Säby gård och vid Jakobsbergs folkhögskola.

Skötselåtgärder

Alla skogar med ädellövskog behöver skötas ganska intensivt. Många ädellövbestånd är tidigare mer öppna marker som vuxit igen. Ibland finns bredkroniga gamla träd kvar, invuxna bland de unga träden. En viktig naturvårdsinsats är att friställa dessa bredkroniga träd från omgivande vegetation. Ofta behöver uppkommande gran tas bort kontinuerligt.

I mer öppna miljöer är det viktigt att upprätthålla öppenheten så att ädellövträden kan få full solexponering en stor del av dagen. Träd som växer öppet breder ut sina kronor och blir generellt äldre och mycket intressanta för ett stort antal naturvårdsarter. Ekar bör generellt växa glest och solexponerat, se avsnittet nedan som beskriver detta.

Foto: Lars Hellman, Järfälla kommun

Triviallövskog

Allmänt

Dagens mer eller mindre rena bestånd av triviallövskog växer till stor del på marker som förr var öppna marker. Det gäller exempelvis klibbalkärren som ofta förr var blöta eller fuktiga slättermarker. Triviallövträden åldras dock snabbt och utvecklar därmed höga naturvärden.

I Järfälla

I kommunen finns en stor mängd mer eller mindre rena bestånd med björk och asp som ofta är små till storleken. Dessa har ofta uppkommit på före detta åkermarker eller i skogsmark med barrskog som avverkats, exempelvis söder om Håga båtmansorp. Triviallövskogarna är oftast unga och har än så länge relativt låga naturvärden.

Skötselåtgärder

Till största delen är det fri utveckling som bör gälla i bestånd av triviallöv. Viktigt är dock även här att granarna hålls efter.

Skyddsvärda träd

Allmänt

Grova träd, särskilt skyddsvärda träd

Grova träd har en lång leveranstid och utgör en mycket betydelsefull biotop för många djur och andra organismer. Grova träd är särskilt skyddsvärda och ovanliga i landskapet och ska så långt som möjligt bevaras, levande eller döda.

Särskilt skyddsvärda träd är enligt Naturvårdsverkets definition:

- a) jätteträd; träd grövre än 1 meter i diameter på det smalaste stället under brösthöjd.
- b) mycket gamla träd; gran, tall, ek och bok äldre än 200 år. Övriga trädslag äldre än 140 år.
- c) grova hålträd; träd grövre än 40 cm i diameter i brösthöjd med utvecklad hållighet i huvudstam

Med grova träd menas i Järfälla även träd med mer än 80 centimeter i diameter, det vill säga cirka 250 cm i omkrets.

Träd av alla trädslag kan vara grova eller särskilt skyddsvärda. Ekar och sälgar är de trädslag som finns i störst mängd och som samtidigt är starkt beroende av skötsel.

Ekar

Det är mycket angeläget att ta tillvara den naturvårdspotential som ekar i alla åldrar utgör. En stor del av ekarna finns i marker som bör skötas som trädklädd betesmark.

Foto: Lars Hellman, Järfälla kommun

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

Även ekar som förekommer enstaka i barrblandskogar eller andra skogsmiljöer bör uppmärksammas.

Sälger

Sälger är särskilt värda att uppmärksamma genom sin nyckelfunktion som bland annat tidig födoresurs och genom sitt behov av omvårdnad. De har liknande krav på ljus och plats som ekar. Betesmarkerna är en bra plats för att gynna sälger eftersom man där genom betet ”på köpet” får ett öppethållande kring sälger. Sälger förekommer också i många skogsmiljöer i bryn och i luckiga skogar där trädet får tillräckligt med utrymme och det är angeläget att gynna sälger även i dessa miljöer. Om sälger får åldras och växa någorlunda ljusexponerat kan de bli stora och grova och det är troligen dessa grova sälger som har allra störst värde för biologisk mångfald. Sälgen har stor betydelse för många bin och skalbaggar som söker näring från sälger tidigt på våren. Sälgen är därför en nyckelart med stor betydelse för arter som främst är knutna till andra miljöer.

I Järfälla

Skyddsvärda träd förekommer inom ett stort antal av de objekt som avgränsades i naturvärdesinventeringen 2017. Kring Säby gård, Jakobsbergs folkhögskola, Uddnäs, Hummelmora, Kallhäll och Molnsättra finns större koncentrationer. Vid inventeringen registrerades (förutom 370 st redan inregistrerade skyddsvärda träd i trädportalen) ytterligare 108 st jätteträd, det vill säga träd grövre än en meter i diameter. I inventeringen registrerades också 148 objekt med behov av frihuggning av träd som bedömdes ha högsta (1 och 2) prioritet (se tabell 1).

Skötselåtgärder

Grova träd, särskilt skyddsvärda träd

För att kunna hålla reda på och ta hänsyn till var de skyddsvärda träden finns inom kommunen är det nödvändigt att registrera träden i en kartdatabas som uppdateras kontinuerligt. Det görs idag i kommunens gis-program i ett skikt för jätteträdinventering. Vid behov bör enstaka jätteträd skyddas som naturminne.

Skyddsvärda träd behöver generellt gynnas genom att andra uppväxande träd hålls borta genom nedtagning och röjning inom ett lämpligt avstånd runt de skyddsvärda träden.

Grova särskilt skyddsvärda träd bör alltid sparas och in i det längsta undvikas att ta bort. Träd som bedöms vara farliga bör i första hand kronstabiliseras eller beskäras. Om dessa alternativ inte är tillräckliga för att reducera risken är nästa alternativ att skapa en trädruin eller högstubbe. Endast som ett sista alternativ bör särskilt skyddsvärda träd tas ned. Stamdelen och grenar läggs då lämpligen upp som faunadepå, en vedhög till nytta för en mångfald av svampar, insekter, fåglar m.fl.

Ekar

Äldre ekar, liksom ekar som man önskar ska bli gamla och värdefulla naturvårdsträd bör frihuggas och hållas fria genom återkommande röjning.

Unga höga ekar som vuxit inträngda har egentligen inte goda förutsättningar för att utvecklas till träd med höga naturvärden. Om sådana ekar kapas tvärt av på cirka två och en halv meters höjd växer en ny krona ut och eken kan på lång sikt bli en ”sparbanksek” med lågt ansatt vid krona. Många av de gamla sparbanksekar som ännu kan ses runt om i landet har en gång utsatts för motsvarande behandling när eken var kungens träd och bönderna ville hindra ekarna från att breda ut sig.

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

Sälgar

Det är en viktig naturvårdsinsats att gallra och röja kring sälgar så att dessa får livsrymme och kan bli solbelysta. Även att sänka trädkronan genom topphuggning och på så sätt skapa förutsättningar för ett stabilare och mer långlivat träd är gynnsamt.

Faunadepåer och mulmholkar

Faunadepåer utgörs av nedtagna stammar och grenar som läggs upp samlat på såväl soliga som skuggiga ställen. En skylt som upplyser om vedhögens funktion är viktigt för att informera allmänheten.

Vid nertagning av grova träd sparas helst trädet i så stora delar som möjligt på en solbelyst plats i närheten av där trädet stått. Om det inte går att behålla trädet i dess ursprungliga miljö (till exempel gatuträd eller i känslig parkmiljö) sparas trädet med fördel i särskilt anvisade delar av park- eller naturområden som bedöms lämpliga för ändamålet.

Delar av grövre grenar, stambitar och trädinnanmäten av mulm kan också användas för att bygga mulmholkar, insektshotell vilka är utformade för att tillhandahålla samma substrat som grova lövträd.

Tabell 1. Sammanställning av arealer och antal objekt som i inventeringen bedömts ha skötselåtgärder med hög prioritet. Sex av objekten med totalt 7 hektars yta förekommer i både kategorin "Objekt med målnaturtyp Trädklädd betesmark prio 1 eller 2, NV-klass 1-2" och "Frihuggning av träd med prio 1 eller 2. Flertalet objekt i alla kategorier har >1 målnaturtyp

För prioritet anges prio 1=inom 5 år, prio 2=inom 10-15 år, prio 3=>15 år.

Typ av skötsel	Areal (ha)	Antal objekt
Objekt med behov av frihuggning av träd som bedömts ha prioritet 1 eller 2.	206	148
Objekt där målnaturtyp angetts som Trädklädd betesmark med NV-klass 1-2 och där prioritet för åtgärder har angivits till 1 eller 2.	128	65
Objekt där målnaturtyp angetts som Trädklädd betesmark med NV-klass 3-4 och prioritet för åtgärder har angivits till 1 eller 2.	123	58
Objekt där målnaturtyp angetts som Öppen betesmark eller Slåtter och som har naturvärdesklass 1-2 och prioritet 1 eller 2.	82	21
Objekt där målnaturtyp angetts som Öppen betesmark eller Slåtter och som har naturvärdesklass 3-4 och prioritet 1 eller 2.	208	71
Målnaturtyp Barr och blandskog (med skötsel)	532	273

Kulturmarker

Allmänt

Kulturmarker i kommunen har brukats under lång tid. Bete, fodertäkt och åkerbruk har påverkat landskapet väsentligt alltsedan medeltid. Spåren kan utläsas i landskapet och med hjälp av gamla kartor. Åkermarkerna låg i äldre tid högre i terrängen än idag. I kartor från mitten av 1800-talet syns stora ytor av fuktiga, troligen delvis våroöversvämmade slättermarker i dalbottnar. Genom mer dragkraft, dikning och bättre plogar är detta nu åker. Agrarrevolution med bl.a. täckdikning, fossila produktionsmedel, urbanisering samt omfattande transport och handel höjde intensiteten i åkerbruket och gjorde marginella marker och extensiva bruksformer oekonomiska. De senaste 100 årens igenväxning och omstrukturering har dock inte raderat spåren från de föregående 1000 åren av odling på mer naturgivna villkor och dess stora landskapsvärden.

Kulturmarkerna är överlag skötselkrävande och oftast beroende av en årlig skötsel och dessutom oftast av regelbundet återkommande insatser. I kartorna i Figur 3 och 4 visas utbredningen av ängs- och betesmarker samt parker med högt respektive något lägre naturvärden och med högre respektive lägre tidsmässig prioritet.

Ängsmark

Allmänt

Naturlig ängsmark, det vill säga ogödslad mark som sköts med traditionell slåtter (skärande redskap och borttag av växtmaterial), är en av de mest hotade biotoperna i dagens landskap. Artrikedomen kan vara mycket stor både för kärlväxter, insekter, svampar och för andra djur. Ängsskötsel är mycket arbetskrävande och därför kostnadskrävande.

I Järfälla

Det finns idag bara några mindre områden i kommunen med ängsmark som sköts med traditionell slåtter. Basetkärret är ett f.d. rikkärr (kalkrik ängsmark) inom Görvälns naturreservat som till stora delar planterades igen med gran under 1900-talet. På en mindre yta av Basetkärret påbörjades för över 15 år sedan restaureringsåtgärder för att bevara värdefulla naturvärden av bl.a. tätört och orkidéer. Sedan 2015 har ängsskötsel återupptagits vid Fruns backe, på flera mindre ytor vid Kvarnbacken,

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

Nibblebacken, Gåseborg och runt Säby gård samt sedan 2016 även vid stora Ängsnäs.

Skötselåtgärder

Om ängsskötsel sätts igång bör det ske på platser där förutsättningarna är goda för att en artrik flora ska kunna upprätthållas. En noggrann skötsel med vårstädning, slåtter och helst även efterbete bör då anordnas. Mycket viktigt är att det avslagna höet inte blir liggande på samma ställe mer än ett par dagar och att det tas bort från området senast någon vecka efter slåttern.

Trädklädd betesmark

Allmänt

Dagens betesmarker har förr ofta varit slåttermarker eller åkermarker, medan betet bedrevs i ”utmarken”, skogsmarken. Betet innebär att öppna eller halvöppna förhållanden upprätthålls kontinuerligt, vilket i sin tur innebär att de träd och buskar som förekommer blir solbelysta och bli värdefulla för en lång rad organismer, exempelvis fåglar, lavar och insekter.

I Järfälla

De trädklädda betesmarkerna i kommunen har ofta en historia som slåttermark. De kan idag utgöras av ekhagar, björkhagar eller betesmarker med trädskikt av tall eller blandskog som vid Hummelmora hage, Hinderstorp och Björnmyra. De hyser en artrikedom som är knuten både till träden, buskarna och till markens växtlighet.

Foto: Mattias Joronen, Järfälla kommun

Skötselåtgärder

Trädklädda betesmarker med naturvärdesklass 1 och 2 bör ovillkorligen betas såvida detta inte är förenat med särskilda svårigheter. Områdenas höga naturvärden kan snabbt minska för varje år som de inte vårdas. Om det råder brist på betesdjur totalt sett inom kommunen bör man överväga att flytta djur från marker med lägre naturvärden till betesmarker med naturvärdesklass 1 och 2.

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

I särskilda fall där det är svårt att anordna bete behöver markerna istället skötas med slåtter eller med återkommande röjningar.

Finns det eftersatt behov av gallringar och röjningar av träd- och buskskiktet bör dessa åtgärder utföras skyndsamt för att inte naturvärdena ska försämrats. Alla åtgärder, inklusive den löpande skötseln i form av bete eller slåtter, behöver dock utformas på ett genomtänkt sätt.

Trästaket och trästolpar som håller betesdjuren inne i hagen kan bidra med en viktig livsmiljö för många lavar. Staketens underhåll och dess placering i landskapet liksom vid vilken tillfälle betesdjuren går i hagen har stor betydelse för hur naturvärden utvecklas. Det är önskvärt att individuella skötselplaner tas fram för alla betesmarker. Sådana skötselplaner kan vara enkla och delvis standardiserade men bör också anpassas till varje enskild betesmark.

Öppen naturbetesmark

Allmänt

Öppna naturbetesmarker är marker med relativt litet inslag av träd som varit slåttermarker eller som betats under senare tid och som inte har påverkats genom plöjning eller gödsling på ett betydande sätt. Denna naturtyp är en av de mest hotade i det moderna landskapet och bör prioriteras för bevarande och skötsel.

Även före detta åkermarker hålls i många fall öppna genom bete. Stora kulturhistoriska och estetiska värden är kopplade till öppethållandet av före detta åkermark och vissa värden för biologisk mångfald finns också ofta.

I Järfälla

Ett sjuttioal objekt har i naturvärdesinventeringen föreslagits en skötsel som öppen betesmark. Det rör sig då både om marker som är betade i dagsläget och marker som har en lämplig struktur för betesskötsel. I vissa fall har slåtter föreslagits som alternativ till bete. Variationen är stor mellan objekten. En rad olika naturtyper har registrerats: silikatgräsmarker (vid Finnängen), fuktängar (vid Trettiometerskärret), högört-sängar (vid Indianängen), kalkgräsmarker (norr om Stens gamla tomt), enbuskmarker (vid Kalkviken) och i många fall också öppen kultiverad gräsmark (i Brukethagen). Ett femtiotal av dessa objekt ligger i naturvärdesklasserna 1-3 och har därmed en hög grad av naturlighet och stor artrikedom knuten till markskiktet.

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

Skötselåtgärder

Förutom behovet av kontinuerligt bete är behovet av röjning och friställning av solitära träd ofta stort.

Före detta åkermark som ska hållas öppen kan med fördel skötas genom bete. Om det är ont om betesdjur bör man överväga att flytta djuren till områden med höga naturvärden och istället hålla den före detta åkermarken öppen med hjälp av slätter. Ambitionen bör alltid vara att samla in avslaget material som foderresurs.

Trästaket och trästolpar som håller betesdjuren inne i hagen kan bidra med en viktig livsmiljö för många lavar. Staketens underhåll och dess placering i landskapet liksom vid vilken tillfälle betesdjuren går i hagen har stor betydelse för hur naturvärden utvecklas.

Åkermark

Allmänt

Åkermark som nyttjas för åkerbruk med spannmålsodling har värde för matproduktion och för landskapsbilden och brynmiljöerna. Områden av före detta åkermark som hävdas som betesmarker bidrar med en foderresurs och ett öppethållande av markerna.

I Järfälla

Kommunen har en jordbruksförvaltare som sköter jordbruksmarken för att hålla kulturmarker öppna. Skötsel av betesmark, ängsmark, vallar (insådd fodermark på f.d. åkermark) och åkermark ger förutsättningar för ett kretsloppsanpassat öppet odlingslandskap med stor variation och höga värden för biologisk mångfald. Samtidigt har kommuninvånare möjlighet att få förståelse för hur matproduktion går till och hur den har format odlingslandskapet.

Skötselåtgärder

Miljöanpassat brukande av åkermark. Möjligheter för lokalt anpassad vinterfoderproduktion och lokalt gödselbruk är positivt.

Etablering av viltåkrar och insådd av fröblandningar och blomsteråkerblandningar som gynnar exempelvis pollinerare och ovanliga åkerogräs i delar av åkermarken är positivt. Även tillskapande av fler småbiotoper som odlingsrösen, markblottor och osådda fläckar skapar mer småskalig variation som är gynnsamt för många av odlingslandskapets hotade arter.

Parker

Allmänt

Park är synonymt med offentliga grönområden. De är till stor del till för upplevelser och att ge hälsa till människorna i tät bebyggelse. För att förtydliga karaktären ges de förled som natur-, landskaps-, stads-, nöjes- etcetera. Rationellt skött och med ensartade planteringar blir de en artfattig monokultur. Parker utgör en given plats för ädla lövträd och även andra strukturer som är bärare av biologisk mångfald. Parker kan ha stor betydelse som stråk för spridning av biologisk mångfald. Genom särskilda åtgärder kan de tillhandahålla ytterligare kvalitéer som stärker svaga ekologiska samband. Förekomst av fåglar och andra djur i parkmiljöerna berikar människors upplevelse av miljön och kan också ha stor betydelse för arter som det går dåligt för.

I Järfälla

Kommunens parker utgör miljöer som kräver skötsel i olika omfattning. Om skötseln också kan anpassas för att gynna förutsättningarna för biologisk mångfald kan parkerna få stor betydelse för ett mycket stort antal arter.

Kommunen har tre platser med bevarade element från kulturhistoriska parker. De är Görvälns gård, Säby gård och Folkhögskolan.

Medvetet gestaltad modern park är den lilla stadsparken, Riddarparken, samt landskapsparkerna Hammarparken, Kallhällsparken och Kyrkparken.

Övriga parker består av sparade naturpartier samt åkermark som på 1970- och 1980-talet planterades med snabbväxande arter som vide, sälg och pil. Även planterad fågelbär, lind och lönn förekommer.

Skötselåtgärder

Ädla lövträd

Parker kan ha stor betydelse för de ekologiska samband speciellt i tät stad. Biologisk mångfald gynnas av att i huvudsak välja trädararter som tillhör den inhemska ädellövsmiljön samt arter som är anpassade till vårt klimat och sköta träden så att de blir så gamla som möjligt. Ek och skogslind är möjliga val av trädslag, men även tex ask bör prövas. Hamling är en traditionell skötselform med lång historia och innebär att träden blir extra gamla och ihåliga och därmed särskilt värdefulla för mossor, lavar och insekter.

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

Planteringar på åkermark

Planteringar på åkermark kan utvecklas genom att modulera om marken för mer varierad kuperad terräng så fler trädarter trivs.

Buskar och blomplanteringar

För att gynna pollinerande insekter bör sådana buskar och blommor väljas som har mycket nektar och pollen. Fyllda blommor saknar ofta nektar eller pollen och bör utifrån den aspekten undvikas.

Grova skyddsvärda träd och högstubbar

Grova skyddsvärda träd som blivit försvagade av ålder och bedömts vara farliga bör i första hand försöka kronstabiliseras eller beskäras. Om dessa alternativ inte är tillräckliga för att reducera risken är ett möjligt alternativ att skapa en trädruin eller högstubbe. Särskilt högstubbar som står solexponerat kan få en oerhörd betydelse för sällsynta insekter. Först som ett sista alternativ bör grova skyddsvärda träd tas ned och då placeras i faunadepå.

Faunadepåer och mulmholkar

Faunadepåer utgörs av nedtagna stammar och grenar som läggs upp samlat på såväl soliga som skuggiga ställen. Särskilt ved av inhemska träslag bör läggas upp på detta sätt. En skylt som upplyser om vedhögens funktion är viktigt för att informera allmänheten.

Vid nertagning av grova träd sparas helst trädet i så stora delar som möjligt på en solbelyst plats i närheten av där trädet stått. Om det inte går att behålla trädet i dess ursprungliga miljö (till exempel gatuträd eller i känslig parkmiljö) sparas trädet med fördel i särskilt anvisade delar av park- eller naturområden som bedöms lämpliga för ändamålet.

Delar av grövre grenar, stambitar och trädinnanmäten av mulm kan också användas för att bygga mulmholkar, insektshotell vilka är utformade för att tillhandahålla samma substrat som grova lövträd.

Bostäder åt fåglar, fladdermöss, grodor och bin

Många fåglar knutna till det gamla kulturlandskapet har minskat mycket, exempelvis staren. Gräsmattor i parker och bostadsområden är utmärkta för stararnas födosök och om holkar sätts upp kan fåglarna också hitta en bostad. Holkar för fladdermöss eller till och med "hotell" ökar förutsättningarna för fladdermössens närvaro. Grodhotell, skapar fler möjligheter för övervintringsplatser. En lång rad andra anordningar för att gynna andra däggdjur, fåglar och insekter är också beprövade och ger ofta lyckade resultat.

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

Slåttermarker

Naturliga ängsmarker som sköts med traditionell slåtter (skärande redskap och borttag av växtmaterial) förekommer mycket sparsamt i kommunen idag. En del av de parkytor som idag sköts som gräsmattor och som har lämpliga markförutsättningar skulle kunna läggas om till ängsskötsel, som med tiden blir allt mer artrika genom en målinriktad skötsel. Ett sådant arbete har påbörjats på ett antal gräsområden i kommunen och utvecklingen bör följas upp efter ett antal år.

Alléer

Allmänt

Alléer hyser mycket stora värden och potential för biologisk mångfald och tillhör troligen en av de mest hotade biotoperna i Sverige i dagsläget. Alléer bör därför alltid skötas på ett genomtänkt sätt utifrån den kulturhistoriska värdet och med stor hänsyn tagen även till biologisk mångfald knuten till träden. Många alléer har ett lagskydd genom miljöbalkens generella biotopskydd för alléer.

I Järfälla

Det finns ett flertal olika alléer såväl vid kulturhistoriska platser som Görvälns slott, Säby gård och Skälby gård som i bebyggelsen i exempelvis Engelbrektområdet. De största och äldsta alléerna är de vid Görvälns slott och Säby gård. Lind är det vanligast förekommande trädslaget men även arter som ask, hästkastanj, skogsek, skogslönn, oxel, ornäsbjörk m.fl. finns.

Skötselåtgärder

Löpande underhållsbeskrining av alléträden behöver utföras. Även riskreducerande åtgärder för att värna träden och omkringliggande miljöer behöver göras vid behov. I Järfälla har allévårdsplaner tagits fram för 7 st alléer i naturreservaten och arbete pågår med att ta fram trädvårdsplaner även för alléer i tätorten.

Sjöar, vattendrag och våtmarker

Allmänt

Sjöar, vattendrag och våtmarker utgör viktiga livsmiljöer för en mängd olika arter och har stor betydelse för biologisk mångfald och ekosystemen. De står för en mängd olika ekologiska funktioner.

I Järfälla

Mälaren, Översjön och Säbysjön är de tre större sjöarna i kommunen och Igelbäcken och Bällstaån är de vattendrag som har utpekats som vattenförekomster enligt EU:s ramvattendirektiv för vatten. Åtgärder för vattenfördröjning i landskapet genom att restaurera och anlägga våtmarker, tillskapa småvatten och öppna upp kulverteringar är gynnsamt såväl för biologisk mångfald som för möjligheten att minska näringsbelastning till sjöarna. Våtmarker, småvatten och svämplan är viktiga för att vattenflöden ska kunna hanteras så att risk för översvämningar minimeras. I kommunens vattenplan belyses vattenfrågor ur olika aspekter i mer detalj.

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

Skötselåtgärder

Säbysjön med omgivande strandängar och strandskogar är en av länets viktigaste fågelsjöar. Med dämnet i Igelbäcken regleras vattennivåerna i Säbysjön enligt vattentendens. Strandängarna behöver hävdas årligen med betesdjur och med kompletterande maskinella skötselåtgärder för att upprätthålla våtmarker och strandängar med variation som gynnar biologisk mångfald.

Ansvarsarter

Allmänt

Ansvarsarter är sådana arter som exempelvis en kommun bör känna särskilt ansvar för utifrån att de har en tyngdpunkt i sin utbredning inom kommunen. Det kan också vara hotade arter som behöver uppmärksamhet och hjälp på alla ställen där de förekommer.

I Järfälla

En utredning med förslag om vilka arter som kan betraktas som ansvarsarter för Järfälla kommun har tagits fram av Ekologigruppen⁹. Svampen **strimsporig hjorttryffel** som förekommer i Järfälla, men på få andra ställen i landet pekas i utredningen ut som en ansvarsart för kommunen. Ytterligare ansvarsarter som föreslås är kärleväxterna **ryl**, **klätt** och träden **alm** och **ask**. Naturvårdsverket har tagit fram åtgärdsprogram¹⁰ för flera av arterna.

Skötselåtgärder

Kommunen behöver arbeta målinriktat för att skapa goda förutsättningar för ansvarsarterna. Det är det önskvärdt att enklare lokala anpassningar av åtgärdsplaner tas fram för var och en av arterna. Planen bör ange vilka åtgärder som är önskvärda och möjliga att genomföra och vilka åtgärder som bör prioriteras.

⁹ Ansvarsarter och särskilt viktiga naturvårdsarter i Järfälla kommun. Ekologigruppen 2018.

¹⁰ Åtgärdsprogram för strimsporig hjorttryffel, åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet, åtgärdsprogram för hotade åkerogräs.

Invasiva främmande arter

Allmänt

Invasiva främmande arter är sådana arter som under historisk tid inte förekommit naturligt i Sverige och som samtidigt orsakar problem för inhemska växter och djur när de sprider sig i miljön. De utgör ett hot för den biologiska mångfalden. I EU-förordningen om invasiva främmande arter listas olika arter som identifierats som hot mot den biologiska mångfalden.

I Järfälla

Det finns ett antal olika förekomster i kommunen av invasiva främmande arter; jätteloka, parkslide, signalkräfta, jättébalsamin och gul skunkkalla. Flera arter är prydnadsväxter som rymt från odlingar.

Skötselåtgärder

Kommunen har sedan över 20 år ett pågående bekämpningsprogram av jätteloka. Det finns behov av fortsatt övervakning och bekämpning av såväl jätteloka som övriga invasiva främmande arter. Artförekomsterna bör registreras i ett digitalt gis-skikt för invasiva främmande arter för att underlätta bekämpning. Kommunen behöver titta på lämpliga åtgärder för att bekämpa respektive invasiv främmande art.

Bristbiotoper

Analyser pågår

Det finns olika utredningar om kommunens grönstruktur som bland annat analyserar hur ekologiska spridningssamband mellan olika naturmiljöer ser ut inom kommunen¹¹. Fördjupning eller kompletterande analyser kan behövas för att svara på vilka typer av naturmiljöer som det råder brist på inom kommunen och vilka förutsättningar som finns för att stärka sådana bristbiotoper. I många fall kan rätt utformad skötsel av befintliga naturmiljöer vara det enklaste och billigaste sättet att få fram biotopkvaliteter som det råder brist på. I andra fall kan omdanande och nyskapande av bristbiotoper behövas.

Exempel på bristbiotoper i Järfälla

Slättermarker

Naturliga ängsmarker som sköts med traditionell slåtter (skärande redskap och borttag av växtmaterial) förekommer mycket sparsamt i kommunen idag. En del av de parktytor som idag sköts som gräsmattor och som har lämpliga markförutsättningar skulle kunna läggas om till ängsskötsel, som med tiden blir allt mer artrika genom en målinriktad skötsel. Ett sådant arbete har påbörjats på ett antal gräsområden i kommunen och utvecklingen bör följas upp efter ett antal år.

¹¹ Ekologiska landskapssamband samt viltstråk i Järfälla kommun. Calluna 2018

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

Småvatten och våtmarker

Generellt råder det stor brist på småvatten och våtmarker i landskapet. Det behövs ett nätverk av dammar och våtmarker för att vattenlevande djur, exempelvis grodor och salamandrar långsiktigt ska kunna ha en förekomst inom kommunen. Möjligheter att anlägga våtmarker eller småvatten på lämpliga ställen behöver undersökas och förslag på utformning tas fram.

Fuktiga gräsmarker

Fuktiga gräsmarker som betas eller slås har en mycket stor betydelse för ett stort antal växter och djur. En del av vattendragen i kommunen kommer att behöva omformas för att bättre kunna fånga upp översvämningar. I pågående revidering och aktualisering av kommunens vattenplan tas detta upp mer ingående. I samband med detta arbete bör också en anpassning av miljöerna runt vattendragen göras för att ge utrymme för mer artrikedom.

Prioriteringar

Allmänt

Behovet av skötselåtgärder är stort och för att värna och utveckla befintliga naturvärden krävs återkommande skötselåtgärder i de flesta naturtyperna i Järfälla. Prioriteringar är nödvändiga för att de tillgängliga resurserna ska göra så stor nytta som möjligt. Det är nödvändigt att göra väl underbyggda prioriteringar i naturvårdsarbetet för att tillgängliga resurser ska gynna den biologiska mångfalden så väl som möjligt.

Generella skötselprioriteringar

- I allt skötselarbete bör alla objekt med naturvärden av klass 1 och 2 prioriteras.
- Objekt som i naturvärdesinventeringen ansetts ha hög prioritet för skötselåtgärder bör generellt prioriteras.
- Åtgärder i naturtyper som kräver löpande skötsel för att inte förlora sina värden bör också prioriteras, till exempel bete och röjning i naturbetesmarker och röjning runt ädellövträd.

Foto: Mattias Joronen, Järfälla kommun

I tabell 2 finns en översikt över naturtyper och skötselåtgärder kopplade till dessa. I tabellen framgår också vilka åtgärder som bör prioriteras tidsmässigt. De återkommande skötselinsatserna behöver genomföras regelbundet när engångsinsatserna väl är genomförda. Om de inte utförs är engångsinsatserna mer eller mindre förgäves. I kartorna i Figur 1-4 illustreras de skogliga objektens och kulturmarksobjektens utbredning uppdelat på högre respektive något lägre naturvärden. Av kartor framgår också vilka marker som bedömts ha tidsmässigt högre respektive lägre prioritet för skötselåtgärdernas genomförande.

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

Tabell 2. Målnaturtyperna och de viktigaste engångsinsatserna för respektive målnaturtyp. När det gäller att ange vilka åtgärder som det är mest angeläget att utföra tidsmässigt, anges detta enligt skalan nedan. Observera att naturtyperna som anges i tabellen är målnaturtyper, medan tillståndet idag ofta inte är det önskvärda. Exempelvis är många av kommunens mest värdefulla och tidigare betade ekhagar idag igenvuxna till ädellövskog, där ekarna står och dör, men bör restaureras till målnaturtypen trädklädd betesmark.

För prioritet anges prio 1a=inom fem år, prio 1b=helst inom fem år, prio 2=inom 10-15 år, prio 3=>15 år.

Målnaturtyp	Engångsinsats	Prioritet i tid	Återkommande insats
Naturskog (fri utveckling)	Igensättning av diken	2	
	Barr- och blandskog		
	Uthuggning av gran	1b-3	Röjning
	Frihuggning av tallar	1b-3	Röjning
	Frihuggning av sälgar	1a-2	Röjning
	Frihuggning av äldre och yngre ekar, topphuggning av unga smala ekar.	1a	Röjning
	Igensättning av diken	1b-3	
Öppen tallskog	Uthuggning av gran	2	Röjning
	Frihuggning av tallar	2-3	Röjning
	Utglesning av trädsiktet	3	Röjning
Sumpskog	Igensättning av diken	1b-2	
Triviallövskog	Bortröjning av gran	2-3	Röjning
	Igensättning av diken	2	
Ädellövskog	Borttagning av gran, asp och björk etc	1b-2	Röjning
	Framröjning av vidkroniga träd	1	Röjning
	Frihuggning av äldre och yngre ekar, topphuggning av unga smala ekar.	1	Röjning
Park	Planering för ökad biologisk mångfald	2	
	Solitära trädbelysta ädellövträd		
	Frihuggning av äldre och yngre ekar, topphuggning av unga smala ekar.	1	Röjning
	Frihuggning av övriga trädslag.	2	Röjning
Trädklädd betesmark	Återupptaget/fortsatt bete	1a	Årligt bete
	Gallring, röjning	1b	Gallring, röjning
	Frihuggning av äldre och yngre ekar, topphuggning av unga smala ekar.	1a	Röjning
Öppen betesmark	Återupptaget/fortsatt bete	1b	Årligt bete
Slättermark	Årlig slätterhävd	1a	Årlig slätterhävd
Vätmark	Skötsel enligt skötselplan	1a	

Uppföljning, information och åtgärds katalog

Allmänt

De som arbetar med naturvård har med tiden blivit allt mer medvetna om att vikten av uppföljning. De två självklara frågorna som man ständigt behöver ställa sig är: vart vill vi komma och är vi på väg dit? I grova drag är man i bästa fall överens om en ungefärlig målbild. När man väl börjar diskutera närmare visar det sig ofta att man har olika förväntningar eller att målbilden i vart fall inte är särskilt tydlig. Hur ska man då veta om man är på rätt väg?

Uppföljningsbara mål

Det behövs tydliga mål i naturvårdsarbetet. Ett tydligt mål måste alltid vara uppföljningsbart, det vill säga man måste i princip kunna mäta om man nått målet eller inte. Först när man har lyckats formulera tillräckligt tydliga mål blir det till att börja med ens möjligt att svara på frågan om vi är på rätt väg och möjligt att titta på metoder för att mäta hur det faktiskt går.

I en större skala behövs det exempelvis mål för hur många hektar av en viss målnaturtyp med en viss naturvärdesklass som det ska finnas inom kommunen. När ett sådant mål finns blir det önskvärt att mäta antal hektar på kartan och att bedöma om naturvärdena ökat i förväntad takt så att målet har uppnåtts.

I en mindre skala vill man exempelvis veta hur artrikedomen utvecklas i en naturbetesmark. Ett mått på detta kan vara hur många individer av olika indikatorarter för välhävdad betesmark som man kan hitta inom ett antal provrutor inom betesmarken.

Uppföljning

Målen och metoderna bör vara så utformade att arbetsinsatsen för uppföljningen inte innebär för mycket arbete utan går rimligt fort att utföra. Att åstadkomma detta är en utmaning, men lyckas man finns det chans att uppföljningen verkligen blir av.

Kommunens årliga miljöredovisning är ett sätt att följa upp att arbetet går i rätt riktning.

Dokumentation av utförda åtgärder

Det är önskvärt att dokumentera tillståndet i ett objekt innan man sätter igång skötsel som leder till stora förändringar. Efteråt är det svårt att minnas hur det såg ut och det har stort värde att kunna jämföra tillståndet före och efter. Genomförda arbetsinsatser bör antecknas i form av datum, antal arbetstimmar, tillvägagångssätt och kostnader.

Verktyg behövs

För att lyckas med uppföljning och dokumentering är det viktigt med rutiner för att hantera informationen och även ett ändamålsenligt verksamhetsstöd. Ett verktyg behövs till exempel i form av ett digitalt GIS-program med en naturdatabas för att samla informationen om genomförda åtgärder och resultaten från genomförda mätningar av uppföljningsbara mål. En sådan naturdatabas kan också användas för att lagra och uppdatera information om naturvärdesobjekt. Att kommunens verksamhetsutövare har åtkomst till informationen digitalt i fält är viktigt.

Utvärdering är nödvändig

Återkommande bör utvärderingar av verksamheten genomföras om hur man ligger till i förhållande till de uppföljningsbara målen. Utvärderingen är nödvändig för att

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

förbättringar av verksamheten ska kunna genomföras så att tillgängliga medel används på det mest effektiva sättet. Det är viktigt att erfarenheter i organisationen tas tillvara.

Informationsfördjupning

För att arbetet med park- och naturvård ska vara effektivt i Järfälla är det en förutsättning att man har goda kunskaper om de värden som finns i naturen. Naturvärdesinventeringen som utförts 2017 ger tillsammans med övriga kunskapsunderlag en värdefull grund för kommunens skötsel av natur. För att arbetet ständigt ska utvecklas och bli bättre är det viktigt att nya underlag tas fram vid behov. Kompletterande inventeringar av arter eller biotoper bör utföras årligen och vid behov i detaljplanearbeten.

Dela med sig av information internt

För att underlätta att lämplig hänsyn till naturvärden tas i samhällsplaneringen behöver befintlig naturvärdesinformation finnas tillgänglig för kommunens interna organisation. Naturvärdesinventeringen har tillgängliggjort i kommunens gis-program. Informationsåtgärder bör göras internt för att berätta om det nya underlaget och hur det kan användas inom organisationen.

När olika naturinventeringar utförs av olika delar i organisationen är det viktigt att informationen samlas ihop på ett ställe som är tillgängligt för internt bruk. Kommunekologerna bör ansvara för att inhämtad artdata koordineras med artportalen samt att naturvärdesdata från nya naturvärdesinventeringar fortlöpande läggs in i gis-underlaget i naturdatabasen. För att underlätta detta har bilagor för leverans av gis-data för NVI samt för leverans av artrapportering tagits fram. Rutin för användande av bilagor behöver vara känt i organisationen och fortlöpande uppdatering av bilagor behöver göras.

Dela med sig av information externt

Djur och natur bryr sig inte om administrativa gränser och informationsutbyte med kringliggande kommuner är därför viktigt i naturvårssammanhang. Att naturvärdesinventeringen har genomförts enligt SIS standard SS 199000:2014 underlättar informationsutbyte med andra kommuner och skapar bra möjligheter för vidare analyser på landskapsnivå i större perspektiv än inom kommunen. Det finns redan idag olika samverkansgrupper för grönbå värden där kommunen medverkar, exempelvis Igelbäcksguppen och oxundasamverkan. Fortsatt medverkan är positivt.

För att öka förståelsen om varför olika skötselåtgärder för ökad biologisk mångfald utförs i kommunens natur är det positivt om naturvärdeunderlag också tillgängliggörs för allmänheten på kommunens hemsida. En weblösning för att presentera informationen finns i Järfällakarta.

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

Järfällas innevånare, allmänhet och föreningar kan ha god kunskap om var man kan hitta olika växter och djur i kommunen. Det är viktigt att uppmuntra intresse för den natur som finns nästgårds och på olika sätt informera om de naturvärden som också finns i kommunen. Att stimulera att allmänhet rapporterar arter till artportalen är positivt. Aktiviteter som uppmuntrar till vistelse i natur, exempelvis naturguidningar, bör hållas. Att kommunen fortsätter informera med hjälp av tryckt informationsmaterial och skyltar ute i fält är positivt.

Åtgärds katalog

Handlingsplanen beskriver Järfällas naturtyper och sammanfattar principlösningar för skötsel av större och mindre naturområden och parker som kan bidra till ökad biologisk mångfald. I kommunens gis-system finns objektsanpassad data, där målaturtyper, skötselåtgärder och tidsprioritet föreslås som vägledning för arbete med drift och underhåll av natur. Helheten i landskapet och hänsyn till ekologiska strukturer och funktioner är viktiga aspekter att också väga in i skötseln av natur. Även aspekter som friluftslivs- och rekreationsvärden, kulturmiljövärden, sociala värden och klimataspekter har betydelse för den slutgiltiga skötseln i ett område.

I tabell 3 nedan listas åtgärder att arbeta vidare med för att bidra till bevarad och ökad biologisk mångfald.

Tabell 3. Åtgärder som kan bidra till bevarad och ökad biologisk mångfald, indelade i 4 olika målområden med förtydligande beskrivning, nuvarande status och tilldelad resurs.

Målområde	Åtgärd	Beskrivning	Status	Resurs
1. Skydd	Ta fram förslag på naturobjekt som behöver skyddas (naturreservat, biotopskydd)	Uppdrag från politiken för område Ångsjö finns	Påbörjat vilande	men -
	Ta fram förslag på jätteträd som behöver skyddas (naturminne)		-	-
2. Skötsel	Skötselåtgärder utförs av naturområden och parker	Vidareutveckla målinriktad skötsel	Pågående drift	Tekniska nämndens driftbudget
	Ta fram ändamålsenligt verksamhetsstöd för naturförvaltare och utförare	Hitta och använda gis-program som kan hantera uppföljning av skötselåtgärder etc	Pågår	Investeringsprojekt finns - handlingsplan för ökad biologisk mångfald
3. Utredning	Revidering av naturreservatens skötselplaner utförs.	Aktualisera skötselplaner för naturreservaten innan de blir för	Påbörjat drift för	inom Västra Tekniska nämndens driftbudget

Handlingsplan för ökad biologisk mångfald i Järfälla

		gamla	Järvafältets NR samt för Görvälns NR		
		Ta fram en policy som beskriver lämplig hantering av död ved	Påbörjat inom drift i teknisk handbok	Tekniska nämndens driftbudget	
		Klarlägga objekt för återinfört skogsbyte Klarlägga objekt lämpliga för återställning till mer naturlig hydrologi	Skogsbyte sätts igång inom valda skogsområden Titta på vilka diken som avvattnar störst arealer och vilka som avvattnar skogar med höga naturvärden och lägga igen lämpliga diken	Pågår inom drift - Behöver samordnas med vattenplanens arbete	Tekniska nämndens driftbudget -
		Klarlägga skogsobjekt lämpliga för brandåtgärd	Titta på vilka delar av Järfällas skogar som skulle kunna brännas och att sedan genomföra bränningar där detta är möjligt.	-	-
		Individuella skötselplaner tas fram för betesmarker	Hagmarkers placering i landskapet liksom vid vilken tillfälle betesdjuren går i hagen har stor betydelse för hur naturvärden utvecklas.	-	-
		Trädvårdsplaner för alléer tas fram		Utfört för 7 alléer i naturreservaten. Påbörjat för alléer i tätorten.	Investeringsprojekt finns - allé och parkträsplan
		Åtgärdsplan tas fram för ansvarsarter	Lokala anpassningar av åtgärdsplaner tas fram för var och en av arterna	-	-
		Invasiva främmande arter bekämpas	Fortsatt bekämpning av jätteloka. Registering av ytterligare invasiva arter i Gis-skikt. Titta på lämpliga metoder för åtgärder.	pågår inom drift	Tekniska nämndens driftbudget
		Utveckling av gräsmarker med slätterskötsel utförs	Slätterskötsel införs för objekt som ska bli mer artrika genom en målinriktad skötsel	Påbörjat inom drift	Tekniska nämndens driftbudget
		Klarlägga tillskapande av småvatten eller våtmarker	Våtmarker eller småvatten på lämpliga ställen behöver undersökas och förslag på utformning tas fram	- Samordnas med vattenplan och grönstrukturplan	Investeringsprojekt finns - småvatten
		Skötsel av Säbysjöns strandängar	Utföra kompletterande skötselåtgärder samt dokumentera och utvärdera Säbysjöns våtmarkers skötsel i rapport	Skötsel pågår inom projekt	Investeringsprojekt finns - säbysjöns våtmarker
		Klarlägga vidareutveckling av miljöerna runt vattendragen	Avstämning av anpassningar av miljöerna runt vattendragen görs för att ge utrymme för mer artrikedom	Pågår i detaljplanearbete och samordnas med vattenplan och grönstrukturplan	
4. Information		Kunskapsfördjupning utförs internt	Fortlöpande utföra inventeringar av arter eller biotoper	Pågår inom detaljplanearbeten samt inom i projekt	Investeringsprojekt finns - Inventering arter/biotoper
		Informationstillfällen hållas internt	Berätta om det nya naturvärdesunderlaget och hur det kan användas inom organisationen.	Pågår inom drift	Tekniska nämndens driftbudget
		Interna rutiner för insamling av naturvårdsdata ska användas	Rutin för användande av beställningsmallar internt ska vara känt så att naturvärdesdata samlas på lämpligt ställe	Pågår inom drift	Tekniska nämndens driftbudget
		Medverkan i samverkansgrupper med grönbå fokus fortgår	Kommunen finns representerad i textlgelbäckgruppen, oxundasamverkan	Pågår inom drift och inom projekt	Tekniska nämndens driftbudget samt investeringsprojekt - vattendatabas
		Tillgängliggöra naturvärdesinventeringunderlag på hemsidan	Weblösning för att tillgängliggöra naturvärdesinventeringen behövs	Pågår inom projektet	Investeringsprojekt finns - handlingsplan för ökad biologisk mångfald
		Informera och inspirera allmänhet om Järfällas natur	Aktiviteter som uppmuntrar till vistelse i park och natur tex bjuda in till naturguidningar, ta fram tryckt infomaterial, skyltar i fält och informera på hemsidan	Påbörjat inom olika projekt och pågår även inom drift	Investeringsprojekt finns - Järfällas pärlor, reinvestering naturreservat

Bilaga 1 Skötselkartor

På följande sidor presenteras föreslagen skötsel för skogsnaturtyper respektive öppna marker. Kartorna är baserade på den information som samlats in under naturvärdesinventeringen 2017.

Boreal skog med skötsel, ädellövskog (alltid skötsel) och igenväxningsskog (ibland skötsel) Naturvärdesklass 1 och 2

Figurtext:

Kartan visar boreal skog, igenväxningsmark och ädellövskog med skötselbehov och med bedömd naturvärdesklass 1 eller 2. Högre prioritet innebär att åtgärderna bör genomföras inom cirka 5 år. Lägre prioritet innebär att det kan få ta längre tid innan åtgärderna genomförs. Objekt med både högt naturvärde och hög prioritet är de objekt som bör prioriteras i skötselarbetet.

Åtgärder som är angelägna i barr- och triviallövskogar är främst att ta bort yngre gran och att friställa ädellövträd, oftast ek. Även friställning av sälgräd är angeläget. Igenläggning av diken är också ofta en angelägen åtgärd. I ädellövskogen är det borthuggning av gran och triviala lövträd som är de viktigaste åtgärderna. Friställning av bredkroniga äldre ädellövträd, ofta ekar, men också andra ädla trädslag är också en viktig del i skötseln av ädellövskogen.

Boreal skog med skötsel, ädellövskog (alltid skötsel) och igenväxningsskog (ibland skötsel) Naturvärdesklass 3 och 4

Figurtext:

Kartan visar boreal skog, igenväxningsmark och ädellövskog med skötselbehov och med bedömd naturvärdesklass 3 eller 4. Högre prioritet innebär att åtgärderna bör genomföras inom cirka 5 år. Lägre prioritet innebär att det kan få ta längre tid innan åtgärderna genomförs. Objekt med naturvärdesklass 3 och 4 har generellt lägre prioritet i skötselarbetet.

Åtgärder som är angelägna i barr- och triviallövskogar är främst att ta bort yngre gran och att friställa ädellövträd, oftast ek. Även friställning av sälgräd är angeläget. Igenläggning av diken är också ofta en angelägen åtgärd. I ädellövskogen är det borthuggning av gran och triviala lövträd som är de viktigaste åtgärderna. Friställning av bredkroniga äldre ädellövträd, ofta ekar, men också andra ädla trädslag är också en viktig del i skötseln av ädellövskogen.

Betesmark och park, naturvärdesklass 1 och 2

Figurtext:

Kartan visar ängs- och betesmarker och parker med naturvärdesklass 1 och 2. Dessa miljöer har generellt ett behov av skötsel. Objekt med naturvärdesklass 1 eller 2 i kombination med behov av skötsel av hög prioritet bör generellt prioriteras i skötselarbetet. Objekt med lägre prioritet kan vänta lite längre innan åtgärder av engångskaraktär genomförs.

En del av betesmarkerna betas inte i dagsläget. Betet bör då återupptas, men om det är svårt att hitta betesdjur kan slåtter vara ett alternativ. I flertalet betesmarker, inte minst i de trädbärande, finns det behov av återkommande gallringar i trädsikt och bortröjningar av buskar och sly. I de öppna betesmarkerna är detta behov överlag mindre uttalat.

Parkerna kräver generellt någon form av skötsel. Detta gäller även alléerna, där många träd behöver hamlas och fnasas. Alléträdens närmaste omgivning behöver också hållas fri från uppväxande vegetation.

Betesmark och park, naturvärdesklass 3 och 4

Figurtext:

Kartan visar ängs- och betesmarker och parker med naturvärdesklass 3 och 4. Dessa miljöer har generellt ett behov av skötsel. Objekt med naturvärdesklass 3 eller har något lägre prioritet i skötselarbetet. Den årliga skötseln i form av bete eller slåtter bör dock alltid prioriteras eftersom naturvärdena annars snabbt minskar. Objekt med lägre prioritet kan vänta lite längre innan åtgärder av engångskaraktär genomförs. En del av betesmarkerna betas inte i dagsläget. Betet bör då återupptas, men om det är svårt att hitta betesdjur kan slåtter vara ett alternativ. I flertalet betesmarker, inte minst i de trädbärande, finns det behov av återkommande gallringar i trädsiktet och bortröjningar av buskar och sly. I de öppna betesmarkerna är detta behov överlag mindre uttalat.

Parkerna kräver generellt någon form av skötsel. Detta gäller även alléerna, där många träd behöver hamlas och fnasas. Alléträdens närmaste omgivning behöver också hållas fri från uppväxande vegetation.